

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl dnešního dne v senátu složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky), soudkyně Ivany Janů a soudce Ludvíka Davida o ústavní stížnosti stěžovatelky **Lesní společnost Přimda, a. s.**, sídlem Ovocný trh 8, Praha 1, zastoupené Mgr. Renatou Václavíkovou Tunklovou, advokátkou, se sídlem Františkánská 7, Plzeň, proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 20 Co 399/2011-63 ze dne 8. 3. 2012 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 30 C 17/2007-33 ze dne 14. 6. 2011, za účasti **Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1** jako účastníků řízení a **Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových** jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I. Předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností stěžovatelka napadla v záhlaví tohoto usnesení uvedená rozhodnutí a navrhla jejich zrušení pro rozpor se svými ústavně zaručenými právy na spravedlivý proces a ochranu vlastnictví. Přitom odkázala na čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Protokolu č. 1 k evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Protokol č. 1“).

A. Řízení týkající se předmětných nemovitostí

2. Usnesením vlády České republiky č. 323 ze dne 29. 4. 1992 byl schválen privatizační projekt Západočeské státní lesy Plzeň s. p. číslo 3132, a to v rozsahu a za podmínek vyplývajících ze zápisu schůze Hospodářské rady vlády České republiky. Tento privatizační projekt schválilo dne 30. 4. 1992 též Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky pod č. j. 30/32/1637/92. Na základě takto schváleného projektu založil Fond národního majetku ČR Lesní společnost Přimda, a. s., stěžovatelku, která vznikla zápisem do obchodního rejstříku dne 1. 9. 1992. Součástí privatizovaného majetku převádného na stěžovatelku byla i nemovitost – stravovací zařízení, přístavba k domu č.p. 213 v obci Přimda. Následně dne 30. 9. 1993 Ministerstvo pro správu národního majetku a jeho privatizaci ČR schválilo dodatek k privatizačnímu projektu, na základě kterého byl na

stěžovatelku převeden i samotný dům č.p. 213. Stěžovatelka byla zapsána jako vlastníka těchto dvou spojených nemovitostí v katastru nemovitostí (dále jen „Nemovitost“). Hodnota Nemovitosti dle schváleného privatizačního projektu aktualizovaného k 6. 4. 1993 byla 7 536 750 Kč. Podle informací z obchodního rejstříku hodnota celkového majetku, který představuje základní kapitál stěžovatelky, byla dle schváleného privatizačního projektu 81 070 000 Kč.

3. Dne 8. 12. 1995 byla obcí Přimda (dnes město Přimda) podána žaloba proti stěžovateli o určení vlastnictví k Nemovitosti.

4. Okresní soud v Tachově rozsudkem č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000 žalobě po rozsáhlém dokazování vyhověl a rozhodl, že Přimda je vlastníkem Nemovitosti již od 24. 5. 1991 s odkazem na § 2 odst. 1, písm. c) zákona č. 172/199 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

5. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno odvolacím soudem a nabylo právní moci 27. 9. 2002. Ten samý den byla obec Přimda zapsána v katastru nemovitostí jako vlastníka Nemovitosti na místo stěžovatelky a stěžovatelka budovu vydala obci.

6. Následné dovolání a ústavní stížnost stěžovatelky byly odmítnuty (usnesení sp. zn. I. ÚS 325/03 ze dne 15. 9. 2004). Stěžovatelka se proto obrátila se svou stížností na porušení práva na spravedlivý proces a ochranu majetku na Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Tento svým rozhodnutím č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010 námitku porušení práva na ochranu majetku odmítl jako předčasnou pro nevyčerpání všech účinných vnitrostátních prostředků nápravy s odkazem na probíhající řízení o náhradu škody (jehož závěr je napaden touto ústavní stížností), neboť pouze po jeho ukončení bude být moci posouzena výše škody utrpěná stěžovatelkou. ESLP v odůvodnění uvedl, že vzhledem k tomu, že stěžovatelka byla zapsána jako vlastníka Nemovitosti v katastru nemovitostí, jednalo se o „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1.

B. Řízení o náhradě škody

7. Dne 19. 8. 2005 stěžovatelka podala žalobu proti státu o náhradu škody, kde namítala, že v době, kdy stát převáděl na stěžovatelku Nemovitost, nebyl již jejím vlastníkem. Ze strany státu tak došlo k nesprávnému úřednímu postupu, v jehož důsledku stěžovatelce vznikla škoda sestávající z hodnoty Nemovitosti, kterou musela vydat obci Přimda, nákladů řízení na dvou stupních soudů ve věci žaloby o určení vlastnictví proti stěžovateli a nákladů jí vynaložených na údržbu Nemovitosti.

8. Rozhodnutím soudu byla část žaloby týkající se zaplacení nákladů na údržbu Nemovitosti vyloučena k samostatnému projednávání. Tato část byla obecnými soudy zamítnuta a ústavní stížnost stěžovatelky proti těmto rozhodnutím byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná usnesením sp. zn. II. ÚS 1950/11 ze dne 15. 12. 2011. Odmítnutí žaloby soudy založily na argumentu, že stěžovatelka se měla domáhat náhrady nákladů, jež do Nemovitosti vynaložila, na vlastníka, tedy obci Přimda, a nikoliv na státu, pokud zároveň neprokázala, že tyto prostředky jsou po obci nevymahatelné.

9. Napadeným rozsudkem obvodní soud zamítl druhou část žaloby stěžovatelky, jíž se domáhala zaplacení ceny Nemovitosti a nákladů řízení ve věci žaloby o určení vlastnictví proti stěžovateli. Na jedné straně uznal, že došlo k nesprávnému postupu státu vůči stěžovateli, neboť na stěžovatelku stát převedl majetek, který byl ve vlastnictví obce Přimda. Avšak uvedl, že zákon č. 58/1969 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem, či nyní platný zákon č. 82/1998 Sb., o

odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále též „zákon o odpovědnosti státu“), není na danou situaci aplikovatelný, neboť podle ustálené judikatury stát při privatizaci nevykonával veřejnou moc, ale jednal jako vlastník majetku v rovnoprávném postavení s ostatními subjekty. Dle názoru obvodního soudu by stát mohl odpovídat za škodu pouze podle § 415 ve spojení s § 420 tehdy platného občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.). Podle jeho názoru však stěžovatelce nevznikla žádná škoda jako jedna z nezbytných podmínek vzniku odpovědnosti. Pokud jde o hodnotu Nemovitosti, zde ji nemohla žádná škoda vzniknout, neboť nikdy nebyla vlastníkem této nemovitosti. Co se týče náhrady nákladů řízení, bylo pouze vinou stěžovatelky, že jí vznikly, neboť mohla uzavřít s obcí Přimda smír.

10. Napadeným rozsudkem Městský soud v Praze rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil a plně se ztotožnil s jeho závěry o odpovědnosti státu jak podle zákona o odpovědnosti státu, tak podle občanského zákoníku.

II. Argumentace stran

11. Stěžovatelka předně namítá, že rozhodnutím soudů, které určily, že není vlastníkem Nemovitosti, bylo porušeno její právo na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu č. 1. Podotýká, že od roku 1993 do roku 2002 byla vedena v katastru nemovitostí jako vlastníkem Nemovitosti.

12. Stěžovatelka, vedena dobrou vírou v zákonnost aktů států (bez ohledu na to, zda tyto akty byly učiněny státem coby nositelem veřejné moci nebo coby vlastníkem majetku), byla přesvědčena, že je oprávněným vlastníkem Nemovitosti a že ji nabyla v souladu s právem. Tomuto přesvědčení též odpovídal postoj příslušného katastrálního úřadu, který na základě schváleného privatizačního projektu provedl záznam vlastnického práva stěžovatelky do katastru nemovitostí, a postoj obce Přimda, která deklarovala, že není vlastníkem Nemovitosti. Stěžovatelka měla tedy právo na ochranu tohoto majetkového práva a právo na uplatnění nároků z něj vyplývajících. Stát svým postupem garantoval stěžovatelce nabytí vlastnického práva a tato garance se ukázala nedostatečnou. Pokud byla tedy stěžovatelka svého majetkového práva následně postupem soudu zbavena, je oprávněna požadovat náhradu škody, která jí v souvislosti s tím vznikla.

13. Touto škodou je právě zůstatková cena Nemovitosti, neboť kdyby stát splnil své garance, zůstala by Nemovitost v jejím vlastnictví. Pochybením státu došlo k tomu, že hodnota Nemovitosti byla zapsána do obchodního rejstříku jako součást základního kapitálu stěžovatelky. Pokud byla stěžovatelka později nucena vydat Nemovitost jejímu skutečnému vlastníku, došlo tím bez náhrady ke zmenšení jejího majetku. Základní kapitál stěžovatelky, který se v účetnictví uvádí na straně pasiv, totiž zůstává stále stejný, avšak hodnota aktiv se zmenšila právě o cenu Nemovitosti vyčíslenou k datu 30. 4. 1992, resp. 30. 9. 1993.

14. Za těchto okolností tedy nelze dle stěžovatelky bez dalšího uzavřít, že pokud právně nebyla vlastníkem Nemovitosti, nemohla jí jejím odnětím vzniknout škoda. Tento závěr obecných soudů je v rozporu jak s čl. 11 odst. 1 Listiny, tak s čl. 1 Protokolu č. 1. ESLP se předběžně vyslovil, že rozsudkem Okresního soudu v Tachově č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000 skutečně došlo k neoprávněnému zásahu do majetkového práva stěžovatelky, tj. k narušení jejího legitimního očekávání majetku. ESLP však shledal stížnost předčasnou pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, neboť měl za to, že stěžovatelka se má náhrady za odnětí vlastnického práva domáhat nejprve u českých soudů. Stěžovatelka z tohoto důvodu uplatnila u Obvodního soudu pro Prahu 1 žalobu o náhradu škody, u které

samozřejmě musí vyčerpat všechny možnosti, které jí zákon k ochraně jejích nároků umožňuje (včetně ústavní stížnosti). Pokud tedy stěžovatelka neuspěje u Ústavního soudu, bude nucena pokračovat v řízení o stížnosti před ESLP a vzhledem k zatím deklarovanému právnímu názoru lze předpokládat, že dosáhne přiměřeného zadostiučinění.

15. Stěžovatelka má dále za to, že jak řízení před soudem prvního stupně, tak řízení před odvolacím soudem trpělo takovými procesními vadami, které měly za následek porušení jejího ústavně zakotveného práva na spravedlivý proces. Stěžovatelka argumentuje tím, že soudy obou stupňů porušily § 132 a § 157 odst. 2 občanského soudního řádu.

16. Soudy obou stupňů sice shodně vyslovily závěr, že na straně stěžovatelky nebyly splněny předpoklady k úspěšnému uplatnění nároku na náhradu škody; ve vztahu k tomuto právnímu názoru však chybí jakékoliv právní úvahy soudů, na základě kterých k tomuto závěru dospěly, jakož i ustanovení právních předpisů, o která své rozhodnutí opřely. Souhrnně lze rozhodnutím soudu prvního stupně i soudu odvolacího vytknout absenci přesvědčivosti odůvodnění těchto rozhodnutí, tak jak je požadována § 157 odst. 2 občanského soudního řádu.

17. Obvodní soud pro Prahu 1 ve svém vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout, neboť stěžovatelce v důsledku jednání státu žádná škoda nevznikla.

18. Městský soud v Praze také navrhl stížnost odmítnout jako zjevně neopodstatněnou, neboť nelze dovodit vznik škody jakožto majetkové újmy ve smyslu § 420 a násl. občanského zákoníku. Stěžovatelka státu za Nemovitost, zjevným omylem zařazenou do privatizačního projektu, neposkytla žádnou protihodnotu a nevznikla jí žádná majetková újma v podobě škody skutečné ani ušlého zisku.

19. Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových navrhl ústavní stížnost odmítnout jako předčasnou, neboť stěžovatelka nepodala proti rozhodnutí městského soudu dovolání.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Vyčerpání všech procesních prostředků nápravy

20. Úvodem je nutno se vypořádat s námitkou Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, že stížnost je nepřijatelná pro nevyčerpání všech procesních prostředků nápravy.

21. Ústavní stížnost byla podána v roce 2012, tedy ještě před účinností novely § 75 zákona o Ústavním soudu. Přijatelnost ústavní stížnosti je tak nutno posoudit podle znění tohoto ustanovení platného do 31. 12. 2012 (srovnej také přechodná ustanovení zákona č. 404/2012 Sb., čl. IV): „Ústavní stížnost je nepřijatelná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to neplatí pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřijatelný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4).“

22. Je pravdou, že stěžovatelka mohla podat proti rozsudku městského soudu tzv. nenárokové dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu ve znění platném do 31. 12. 2012. Avšak jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, „nenárokové dovolání“ bylo považováno za mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřijatelný z důvodů závisejících na jeho uvážení [viz např. nálezy sp. zn. II.

ÚS 121/06 ze dne 9. 8. 2007 (N 125/46 SbNU 181)]. Stěžovatelka tedy dovolání podat nemusela a námitka Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových o nevyčerpání všech procesních prostředků nápravy je nedůvodná.

B. Povinnost nahradit škodu způsobenou porušením práva na ochranu majetku

1. Obecné principy

23. Podle čl. 13 evropské Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) každý, jehož práva a svobody přiznané Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem. Úmluva vyžaduje, aby ve vnitrostátním právním řádu takový účinný prostředek obecně existoval a aby k němu měla dotčená osoba přístup. Skutečnost, že v konkrétním případě nebyla stěžovateli na základě jinak účinného prostředku nápravy poskytnuta náprava buď vůbec, nebo nikoli v míře dostatečné na to, aby jej zbavila postavení oběti porušení daného práva či svobody zaručených Úmluvou, by neměla sama o sobě vést k závěru, že stěžovateli nebyl dán k dispozici účinný prostředek nápravy porušení daného práva (viz Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1202).

24. Stížnost stěžovatelky u ESLP byla odmítnuta jako předčasná právě proto, že její žaloba na náhradu škody byla projednávána českými soudy. ESLP uvedl, že pouze po ukončení tohoto řízení bude být moci posouzena výše škody utrpěná stěžovatelkou (rozhodnutí ESLP ve věci *Lesní společnost Přimda, a.s. proti České republice* č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010). ESLP tedy obecně předpokládá, že osoby, jejichž právo na ochranu majetku mělo být porušeno v obdobných situacích, jako je situace stěžovatelky, budou v řízeních o žalobě proti státu o náhradu škody odpovídajícím způsobem odškodněny (obdobně viz rozhodnutí ESLP ve věci *Orel - jednota Hranice proti České republice* č. 1002/09 ze dne 10. 9. 2013).

25. Podle ustálené judikatury ESLP má pojetí „majetku“ v první části čl. 1 Protokolu č. 1 autonomní význam a není omezeno na vlastnictví fyzických statků a je nezávislé na formální klasifikaci podle vnitrostátního práva: otázkou, kterou je třeba posoudit, je to, zda lze na okolnosti projednávané věci jako celek nahlížet tak, že z nich stěžovateli vzniká nárok na věcný zájem chráněný uvedeným ustanovením. Skutečnost, že vnitrostátní právo určitého státu neuznává určitý zájem coby „právo“ nebo dokonce „vlastnické právo“, nemusí nutně bránit tomu, aby byl dotčený zájem za určitých okolností považován za „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 (viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Brosset-Triboulet a další proti Francii* č. 34078/02 ze dne 29. března 2010, § 71).

26. Úmluva tedy v rámci práva na ochranu majetku chrání i určité majetkové zájmy, které mají ekonomickou hodnotu, bez ohledu na to, zda podle vnitrostátních právních řádů mohou podléhat režimu vlastnictví. Judikatura Ústavního soudu tyto principy přebírá a vychází z nich [viz např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 35/32 SbNU 331; 278/2004 Sb.), či usnesení sp. zn. I. ÚS 360/03 ze dne 22. 10. 2003 (U 22/31 SbNU 339)]. Obdobně jako v těchto svých rozhodnutích bude Ústavní soud postupovat i v nyní posuzovaném případě a primárně reflektovat Úmluvu a bohatou judikaturu ESLP, ze které ochrana těchto majetkových zájmů vychází.

27. V nyní projednávané věci je namítaným majetkem chráněným čl. 1 Protokolu č. 1 držba a užívání Nemovitosti stěžovatelkou, kterou musela vydat po neúspěchu v řízení o určení vlastnictví, ve kterém obecné soudy rozhodly, že stěžovatelka nikdy vlastníkem Nemovitosti nebyla. Podle ustálené judikatury ESLP má osoba v takové a obdobných situacích skutečně majetkové právo chráněné čl. 1 Protokolu č. 1 (viz bod 46 níže). Avšak

judikatura ESLP se již rozchází v názoru, která věta čl. 1 Protokolu č. 1 se na danou situaci vztahuje. Část judikatury aplikuje obecné pravidlo v první větě čl. 1 Protokolu č. 1 (viz např. rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Beyeler proti Itálii* č. 33202/96 ze dne 5. 1. 2000, § 106, či rozsudek ESLP ve věci *Gladysheva proti Rusku* č. 7097/10 ze dne 6. 12. 2011, § 71 a ve věci *Žáková proti České republice* č. 2000/09 ze dne 3. 10. 2013, § 58). Jiná část judikatury má za to, že v případech, kdy je nabývací titul k majetku následně prohlášen za od počátku neplatný, jde o „zbavení majetku“ ve smyslu druhé věty čl. 1 Protokolu č. 1 (viz *Orel - jednota Hranice proti České republice* č. 1002/09 ze dne 10. 9. 2013 a tam uvedené chorvatské případy).

28. Tato nejednotnost však není pro nyní projednávanou otázku odškodnění za zásah do práva na ochranu majetku zásadní, neboť, ať již na daný případ dopadá kterákoliv věta čl. 1 Protokolu č. 1, vždy je při posuzování, zda zásah splňuje podmínku proporcionality, relevantní, jestli byl nějak kompenzován, případně v jaké výši.

29. V případě aplikace druhé věty, tedy když je osoba majetku zbavena, judikatura ESLP zpravidla vyžaduje poskytnutí náhrady za zbavení majetku, která je v rozumném poměru k tržní hodnotě majetku (např. rozsudek ESLP ve věci *Pincová a Pinc proti České republice* ze dne 5. 11. 2002 č. 36548/97, § 53; či rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku* ze dne 25. 10. 2012, č. 71243/01, § 110). Výše kompenzace je poté součástí zkoumání, zda zbavení majetku bylo v souladu se zásadou proporcionality. Čili pokud by zásah do práva na majetek (zbavení) nebyl dostatečně kompenzován, tento faktor by sám o sobě mohl způsobit porušení práva na ochranu majetku (viz například série rozhodnutí týkající se porušení práva na ochranu majetku osob, které, jako osoby povinné, musely podle restitučních zákonů vrátit nemovitosti původním vlastníkům: rozsudky ESLP ve věci *Pincová a Pinc proti České republice*, *Zvolský a Zvolská proti České republice* č. 46129/99 ze dne 12. 11. 2002, a další). Případná absence odškodnění je faktor, který ESLP bere v potaz při posuzování, zda zásah do práva na ochranu majetku byl proporcionalní, respektive zda byla dosažena spravedlivá rovnováha mezi protichůdnými zájmy, i pokud je aplikována první nebo třetí věta čl. 1 Protokolu č. 1 (viz rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Brosset-Triboulet a další proti Francii* č. 34078/02 ze dne 29. března 2010, § 94 a *Beyeler proti Itálii* č. 33202/96 ze dne 28. 5. 2002, § 114).

30. V judikatuře ESLP lze vysledovat, že ESLP v některých případech vyslovuje porušení práva na ochranu majetku již tehdy, když stěžovatelé vyčerpali všechny vnitrostátní opravné prostředky týkající se samotné otázky vlastnictví daného majetku, bez ohledu na možná další řízení, kde by se mohli domáhat nějaké náhrady škody (např. výše citované rozsudky ve věci *Gladysheva proti Rusku*, § 62, či *Žáková proti České republice*). Oproti tomu v jiných případech ESLP dovodil, že stěžovatelé měli nejdříve žádat náhradu škody a vyčkat konce takového řízení (viz například věc nynější stěžovatelky – rozhodnutí ESLP *Lesní společnost Přimda, a.s. proti České republice* č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010, či *Orel - jednota Hranice proti České republice* č. 1002/09 ze dne 10. 9. 2013). Nicméně tato nejednotnost není v důsledku pro nyní posuzovaný případ zásadní.

31. Povinností českých soudů v žalobách proti státu na náhradu škody z titulu namítaného porušení majetkových práv je totiž v každém případě zvážit, zda odškodnění není nutné poskytnout právě s ohledem na práva žalobců z Úmluvy. Buď musí soudy poskytnutím odpovídající kompenzace za zásah do majetku porušení práva na ochranu majetku předejít (v situacích kdy výše kompenzace je součástí posuzování proporcionality zásahu), nebo musí v souladu s čl. 13 Úmluvy poskytnout účinný opravný prostředek proti již vzniklému porušení práva na ochranu majetku. V druhém případě musí soudy již vzniklé porušení práva na ochranu majetku odpovídajícím způsobem odškodnit a zabránit tak, aby na danou osobu mohlo být dále nahlíženo jako na oběť porušení Úmluvy ve smyslu čl. 34 Úmluvy.

32. Podle čl. 41 Úmluvy a ustálené judikatury ESLP stěžovatelé, u nichž došlo k porušení práva na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu č. 1, mají nárok na spravedlivé zadostiučinění. To se skládá z náhrady újmy majetkové, nemajetkové a nákladů řízení, včetně nákladů vynaložených na vnitrostátní úrovni, pokud byly stěžovatelem vynaloženy ve snaze zabránit porušení Úmluvy konstatovanému ESLP nebo ho napravit (v relevantním kontextu viz např. *Beyeler proti Itálii*, rozsudek velkého senátu č. 33202/96 ze dne 28. 5. 2002). Z uvedeného vyplývá, že odškodnění, kterou musí podle Úmluvy osoby získat, sestává podle okolností jak z náhrady újmy nemajetkové, tak i z náhrady újmy majetkové, tedy té, kterou žádala stěžovatelka.

33. Výše náhrady škody u osob, do jejichž majetkových práv bylo zasaženo, aniž by byly vlastníky předmětného majetku, nemusí dosahovat výše hodnoty tohoto majetku. Například ve věci *Beyeler proti Itálii* stěžovatel požadoval náhradu škody ve výši hodnoty obrazu, který mu byl odebrán na základě rozhodnutí italských soudů, že jeho nabývací titul byl neplatný. ESLP mu však přiřkl pouze cca 15 % požadované částky.

2. Aplikace těchto principů na nyní projednávaný případ

34. V nyní projednávané věci soudy obou stupňů žalobu stěžovatelky na náhradu škody zamítly s odůvodněním, že povinností vydat Nemovitost skutečnému vlastníku nemohla stěžovatelce žádná škoda vzniknout, neboť nikdy nebyla vlastníkem Nemovitosti. Takový závěr však Ústavní soud ve světle Úmluvy a výše uvedené judikatury ESLP akceptovat nemůže.

35. Čl. 1 Protokolu č. 1 chrání za určitých situací i práva osob, které nejsou a nikdy nebyly podle vnitrostátního práva vlastníky daného majetku (viz bod 46 níže). Čili názor soudů v napadených rozhodnutích, že stěžovatelka nebyla vlastníkem nemovitostí, a proto jí žádná škoda nevznikla a nemůže být nahrazena, je nedostačující. Pokud by důsledkem takového názoru mělo být, že osoba v postavení stěžovatelky nemá podle českého vnitrostátního práva za žádných okolností právo na náhradu škody, znamenalo by to, že žaloba na náhradu škody proti státu by byla obecně v těchto situacích neúčinným opravným prostředkem v rozporu s čl. 13 Úmluvy, neboť, jak bylo výše vyloženo, Úmluva za těchto okolností odškodnění vyžaduje. Případně, v situacích, kdy je odškodnění součástí posuzování přiměřenosti zásahu v rámci čl. 1 Protokolu č. 1, nebyla by v českém právním řádu možnost, jak tuto kompenzaci získat a docházelo by tak k porušením čl. 1 Protokolu č. 1.

36. Žádné jiné řízení, kde by se stěžovatelka mohla po státu náhrady škody domáhat, totiž v úvahu nepřipadá. Nakonec i česká vláda se ve výše citovaných věcech *Lesní společnost Přimda, a.s. proti České republice*, *Orel - jednota Hranice proti České republice*, a *Žáková proti České republice*, § 61, hájila tím, že žaloba na náhradu škody proti státu byla právě tím účinným opravným prostředkem, který měli stěžovatelé před podáním stížnosti k ESLP vyčerpat.

37. Ústavní soud je toho názoru, že za takové situace musí obecné soudy přistoupit k ústavně konformnímu výkladu existence škody. V opačném případě by totiž porušily právo osob v postavení stěžovatelky vyplývající z čl. 13 Úmluvy, případně přímo z čl. 1 Protokolu č. 1 (viz body 30 a 31 výše).

38. Obecná povinnost soudů přistoupit k ústavně konformnímu výkladu podústavního práva již dostatečně vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu. Podle čl. 4 Ústavy jsou základní práva pod ochranou soudní moci. Pokud obecné soudy zásah do základního práva

neodstraní, ačkoliv jsou k tomu postiženou osobou procesně souladným způsobem vyzvány, nedostály tak své povinnosti poskytnout ochranu základnímu právu, jak jim ukládá čl. 4 Ústavy [viz např. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 42/02 ze dne 26. 3. 2003 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.)]. Soudy jsou obecně povinny vykládat právní normy ústavně konformním způsobem, tedy i s ohledem na ochranu ústavně chráněných základních práv a svobod účastníků řízení. Jednou z funkcí Ústavy České republiky, zvláště ústavní úpravy základních práv a svobod, je její „prozařování“ celým právním řádem. Smysl Ústavy spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu (resp. orgánů veřejné moci), nejen v přímé závaznosti Ústavy a v jejím postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v povinnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod (viz např. nálezn sp. zn. II. ÚS 1355/13 ze dne 26. 11. 2013, bod 11; či nálezn sp. zn. II. ÚS 2537/11 ze dne 9. 10. 2012, bod 16).

39. K ústavně konformnímu výkladu s ohledem na rozhodovací praxi ESLP pod čl. 1 Protokolu č. 1 přistoupil nedávno i Nejvyšší soud. V sérii svých rozhodnutí (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. února 2010, sp. zn. 28 Cdo 2202/2009; obdobně viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2013, sp. zn. 28 Cdo 2882/2012 a další) Nejvyšší soud reflektoval rozhodnutí ESLP dle kterých vrácení kupní ceny, kterou osoba, která musela podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích navrátit nemovitost původním vlastníkům, zaplatila při koupi nemovitosti, jak stanoví § 11 zákona o mimosoudních rehabilitacích, je zpravidla nedostatečná. Nejvyšší soud tedy považoval za nutné přistoupit k „širší interpretaci textu rozhodného ustanovení, jež sice směřuje ‚za‘ jeho doslovné znění, akcentuje však jeho účel a smysl“ a toto ustanovení vyložil tak, že pod pojem kupní ceny ve smyslu § 11 zákona č. 87/1991 Sb. je nutno zahrnout též jiné plnění vyjadřující hodnotu nemovitosti.

40. Ústavní soud tedy dovozuje, že **povinností obecných soudů je v řízení o náhradě škody proti státu podle občanského zákoníku žalobci nahradit škodu ve výši podle principů stanovených v judikatuře ESLP, pokud již došlo k porušení práva žalobce na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu č. 1, případně by k němu došlo právě neposkytnutím náhrady škody. Obdobnou povinnost mají soudy, i pokud by postupovaly podle zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).**

41. Při stanovování výše škody musí soudy vycházet ze skutečné tržní ceny majetku, který měl žalobce v držbě. Ta však nebude zpravidla, v případě osob, které nebyly shledány vlastníky tohoto majetku, nahrazována celá. Pro stanovení spravedlivé výše škody podle konkrétních skutkových okolností případu soudy mohou použít své moderační právo zakotvené v § 2953 odst. 1 občanského zákoníku (dříve v § 450 občanského zákoníku). V těchto případech bude také často na místě použití § 2955 občanského zákoníku, podle kterého nelze-li výši náhrady škody přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu soud.

42. Tyto úvahy dopadají i na závěry obecných soudů týkající se náhrady nákladů vydaných stěžovatelkou v řízení o určení vlastnictví. V případě, že by tímto řízením došlo k porušení práva stěžovatelky na ochranu majetku, tak by náklady byly vynaloženy ve snaze zabránit porušení Úmluvy (viz bod 32 výše). Proto i tyto náklady by musely být považovány za škodu ve smyslu občanského zákoníku.

43. Pro posouzení, zda napadenými usneseními obecné soudy porušily práva stěžovatelky, je tedy nutno nejdříve posoudit, zda rozhodnutím Okresního soudu v Tachově č. j. 4 C

364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000, které bylo potvrzeno odvolacím soudem, na základě kterého stěžovatelka musela vydat Nemovitost skutečnému vlastníku, došlo k porušení jejího práva na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu č. 1, případně, zda si tento zásah vyžadoval odškodnění.

C. Právo stěžovatelky na ochranu majetku

44. Ústavní soud v první řadě podotýká, že se stěžovatelka mylí, pokud tvrdí, že Evropský soud pro lidská práva se předběžně vyslovil, že výše citovaným rozsudkem Okresního soudu v Tachově skutečně došlo k neoprávněnému zásahu do jejího majetkového práva. ESLP pouze ve svém rozhodnutí č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010 shledal, že Nemovitost představovala pro stěžovatelku „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1 a rozhodnutí okresního soudu bylo tedy zásahem do něj. Nijak se však nevyjadřoval k tomu, zda šlo o zásah neoprávněný, tedy takový, který by právo stěžovatelky podle čl. 1 Protokolu č. 1 porušil.

45. Ústavní soud nepřehlédl, že otázka oprávněnosti zásahu do majetku stěžovatelky již byla předmětem jeho rozhodování v usnesení sp. zn. I. ÚS 325/03 ze dne 15. 9. 2004 vydaném na základě předchozí ústavní stížnosti stěžovatelky, kde shledal: „Ústavní soud se rovněž neztotožnil s tvrzením stěžovatele, že bylo porušeno jeho právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť, jak Ústavní soud již mnohokrát judikoval, předmětným ustanovením je chráněno vlastnické právo jako takové, tedy vlastnické právo již konstituované a existující, nikoliv pouze tvrzený nárok na ně. Z toho vyplývá, že vlastnictví, o které je veden pouze spor, ústavně chráněno není a ani být nemůže.“ Ústavní soud však z tohoto názoru vycházet nyní nemůže, neboť tento byl překonán právě uvedeným rozhodnutím ESLP, který naopak dospěl k závěru, že právo na ochranu majetku v předmětném řízení dotčeno bylo.

46. Při tomto rozhodnutí ESLP vycházel ze své výše zmíněné ustálené judikatury, podle které pojetí „majetku“ v první části čl. 1 Protokolu č. 1 má autonomní význam, není omezeno na vlastnictví fyzických statků a je nezávislé na formální klasifikaci podle vnitrostátního práva (viz bod 25 výše). Z tohoto názoru musí nyní vycházet i Ústavní soud a konstatuje tedy, že držba a užívání Nemovitosti stěžovatelkou představovala „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1.

47. Aby byl zásah do takto existujícího „majetku“ slučitelný s čl. 1 Protokolu č. 1, musí být dle ESLP zákonný, v obecném zájmu a musí být přiměřený, což znamená, že musí nastolovat „spravedlivou rovnováhu“ mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky na ochranu základních práv jednotlivce. Při posuzování spravedlivé rovnováhy bere ESLP v potaz povahu zásahu, jednání stěžovatelky a jednání státních orgánů (rozsudek ESLP ve věci *Žáková proti České republice* č. 2000/09 ze dne 3. 10. 2013, § 79-80).

48. Ústavní soud nemá v nyní posuzovaném případě pochyb o tom, že zásah, tedy rozhodnutí Okresního soudu v Tachově č. j. 4 C 364/1995-160 ze dne 19. 12. 2000, které bylo potvrzeno odvolacím soudem, byl zákonný a sledoval legitimní cíl ochrany vlastnických práv skutečného vlastníka. K posouzení tedy zbývá poslední krok testu a to, zda nebyla tímto rozhodnutím narušena spravedlivá rovnováha mezi protichůdnými zájmy.

49. Z judikatury ESLP vyplývá, že v případě, kdy vnitrostátní soudy shledají, že osoba nebyla nikdy vlastníkem předmětného majetku, může dojít k porušení práva na ochranu majetku pouze výjimečně. Takový zásah totiž bude zpravidla ospravedlnitelný právě s ohledem na legitimní cíl ochrany práv třetích osob, tedy skutečných vlastníků.

50. Ve výše citované věci *Beyeler proti Itálii* ESLP shledal porušení na základě nevysvětlené nečinnosti státních orgánů trvající téměř pět let, která měla za důsledek, že odškodnění, které stěžovatel dostal, bylo hluboko pod tržní cenou předmětného majetku. Zároveň vzal také v potaz neurčitost aplikovaného vnitrostátního předpisu, který dával státním orgánům, které byly za zásah do majetku stěžovatele odpovědné, příliš volnosti, a z toho vyplývající nejistotu pro stěžovatele způsobenou státem a jeho orgány (§ 119-121).

51. Ve věci *Moskal proti Polsku* (rozsudek ESLP č. 10373/05 ze dne 15. září 2009) Soud aplikoval článek 1 Protokolu č. 1 na nárok na zvláštní důchod, který byl chybně přiznán, neboť stěžovatelka byla v dobré víře a příslušný orgán daný nárok v okamžiku jeho přiznání uznal. Při shledání porušení tohoto ustanovení byla pro ESLP zásadní složitá materiální situace stěžovatelky, která při revokaci práva na zvláštní důchod byla po nějakou dobu zcela bez prostředků a s ohledem na její věk a složitou situaci v jejím regionu nebylo jednoduché najít si práci (§ 74).

52. Ve výše citované věci *Gladysheva proti Rusku* ESLP vzal v potaz, že stěžovatelka koupila byt v dobré víře a následně byl její titul zneplatněn, protože předmětný byt byl předchozím vlastníkem privatizován podvodem, což měly státní orgány odhalit již při privatizaci. Stěžovatelka přišla o byt bez jakékoliv kompenzace (§ 78-82).

53. Ve výše citované věci *Žáková proti České republice* ESLP své rozhodnutí o porušení Úmluvy založil na zvláštních okolnostech případu, kdy velkou roli hrál historický kontext – stěžovatelka byla o majetek připravena původně komunistickým režimem; k zásahu do majetku došlo na základě rozsudku z roku 1971, který byl již na základě zákona o soudní rehabilitaci zrušen z toho důvodu, že nebyl slučitelný s principy demokratické společnosti nastolené k ochraně práv a svobod zaručených mezinárodními nástroji v oblasti lidských práv; a že soudy meritorně neprojednaly žalobu stěžovatelky na určení vlastnictví a neměla tedy přístup k soudu ohledně svého sporu (§ 87-96).

54. Naopak ve výše citované věci *Brosset-Triboulet a další proti Francii* ESLP porušení neshledal ani při absenci jakéhokoliv odškodnění, neboť byl toho názoru, že jednání státních orgánů nelze nic vytknout, jednaly konzistentně a stěžovatelé od počátku věděli, že jejich „majetek“ byl nejistý (§ 89, 92 a 94).

55. V nyní posuzované věci Ústavní soud bere v první řadě v potaz celkový kontext situace stěžovatelky. Jedná se o obchodní společnost, která vznikla z rozhodnutí vlády České republiky v rámci privatizace státního majetku na počátku 90. let 20. století. K privatizaci došlo formou převodu majetku státního podniku na akciovou společnost a následným převodem či prodejem majetkových účastí. Nemovitost byla součástí základního kapitálu stěžovatelky, který stát do nově vzniklé akciové společnosti vložil. Stěžovatelka tedy za Nemovitost žádné prostředky nevynaložila. Tato jí byla darována při jejím vzniku (srovnej výše citované rozhodnutí *Orel - jednota Hranice proti České republice*, kde ESLP za jeden z relevantních faktorů pro shledání stížnosti zjevně neopodstatněnou považoval, že předmětnou nemovitost stěžovatel získal zdarma).

56. Hodnota Nemovitosti představovala cca 9 % základního kapitálu stěžovatelky. Jejím vydáním pozbyla tedy pravděpodobně pouze malou část svého majetku a nebyla uvržena do nějakých zásadních existenčních problémů, což ani netvrdí. Její postavení tedy nelze stavět na roveň případům, kde ESLP shledal porušení práva na ochranu majetku v situacích, kdy stát napravoval svá předchozí pochybení, která však měla zásadní existenční dopady pro postižené osoby – jako ztráta bydlení (*Gladysheva*), či jediného příjmu (*Moskal*).

57. Ústavní soud také bere v potaz, že stěžovatelka až do roku 2002 nemovitost používala, aniž by jí k tomu svědčil platný právní titul. Tento prospěch, který stěžovatelka z používání

nemovitostí po zhruba devět let měla, je faktorem svědčícím pro zachování spravedlivé rovnováhy (obdobně jako v případě *Orel - jednota Hranice proti České republice*).

58. V případě stěžovatelky šlo o pochybení státu, k jehož nápravě bylo přistoupeno ihned, jak byla chyba zjištěna. Stěžovatelka nebyla ponechána v žádné fázi v nejistotě vinou orgánů státu. V momentě, kdy obec Přimda zjistila pochybení státu, podala žalobu proti stěžovatelce o určení vlastnictví k Nemovitosti. K tomu došlo již v roce 1995, tedy pouhé dva, respektive tři roky po chybném převodu Nemovitosti na stěžovatelku. Případná nejistota v průběhu soudního řízení je imanentní vlastností soudních řízení, při nichž nikdy není absolutně jisté, jak dopadne. To nelze obecně považovat za pochybení ze strany státu. Tím by sice mohla být nadměrná délka řízení, avšak pro tyto situace měla stěžovatelka k dispozici odpovídající prostředky nápravy podle zákona o odpovědnosti státu a v rámci nich mohla žádat finanční zadostiučinění. Této možnosti nakonec podle dostupných informací využila (viz rozhodnutí ESLP ve věci *Lesní společnost Přimda, a.s. proti České republice* č. 11997/05 ze dne 8. 7. 2008).

59. Ústavní soud rovněž poznamenává, že žaloba na určení vlastnictví byla řádně projednána v řízení splňujícím všechny záruky spravedlivého procesu (viz usnesení sp. zn. I. ÚS 325/03 ze dne 15. 9. 2004 a rozhodnutí ESLP *Lesní společnost Přimda, a.s. proti České republice* č. 11997/05 ze dne 21. 9. 2010 ze dne 8. 7. 2008). Stěžovatelka tedy nebyla zbavena práva na projednání své věci před soudem za plného respektování jejích procesních práv.

60. Ústavní soud tedy v případě stěžovatelky neshledal žádný z faktorů, vyplývající z judikatury ESLP, které by svědčily pro shledání porušení čl. 1 Protokolu č. 1. Naopak řada faktorů svědčí pro závěr, že v případě stěžovatelky nedošlo k narušení spravedlivé rovnováhy mezi jejími zájmy na straně jedné a legitimním cílem – ochrany práv skutečného vlastníka na straně druhé, a to i přes absenci kompenzace za vydání Nemovitosti. Přitom je také nutno vzít v potaz, že stěžovatelka měla možnost domáhat se zaplacení nákladů na údržbu Nemovitosti proti vlastníkovi (viz bod 8 výše).

61. Ústavní soud uzavírá, že s ohledem na výše uvedené neshledal porušení práva na ochranu majetku podle čl. 1 Protokolu č. 1 a tato námitka se tedy zamítá.

D. Právo stěžovatelky na spravedlivý proces

62. Stěžovatelka dále formulovala vůči napadeným rozhodnutím několik námitek v rámci práva na spravedlivý proces. Konkrétně namítala špatné hodnocení důkazů a nedostatečnost odůvodnění rozhodnutí.

63. Ústavní soud připomíná, že není vrcholem soustavy obecných soudů (čl. 81 a čl. 91 Ústavy ČR), tudíž ani řádnou další odvolací instancí, a proto není v zásadě oprávněn zasahovat bez dalšího do rozhodování těchto soudů. Tato maxima je prolomena pouze tehdy, pokud by obecné soudy na úkor stěžovatele ústavní stížností napadenými rozhodnutími vykročily z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv. Tak tomu bude zejména v případech, kdy jejich rozhodnutí jsou projevem svévole nebo stojí v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (viz například nálezy sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 či sp. zn. III. ÚS 269/99 ze dne 2. 3. 2000).

64. V dané věci však taková situace nenastala. Byť se Ústavní soud věcně s některými závěry napadených rozhodnutí plně neztotožnil (viz výše bod 34 a násl.), tak musí konstatovat, že s ohledem na soudy zastávané právní názory jsou rozhodnutí logicky,

srozumitelně a dostatečně odůvodněna a z hlediska respektování stěžovatelčina práva na spravedlivý proces jim nelze nic vytknout.

E. Závěr

65. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnost zamítl, neboť napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 5. března 2014

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu